

Я.Я. КУРКУРІНА

Донецький державний університет управління

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО УПРАВЛІНЦЯ

У статті представлено аналіз концепцій науковців з проблеми самореалізації особистості. Опираючись на останні дослідження та публікації було визначено сутність поняття «самореалізація» особистості майбутнього управлінця.

Ключові слова: самореалізація, особистість, студент, вищий навчальний заклад.

Постановка проблеми. В наш час економіка, освіта, духовна культура України перебувають у стані реформування. Інноваційні технології, запровадження у практику новітніх підходів подачі інформації, які дуже швидко оновлюються, вимагають наявності у майбутніх управлінців здатності самостійно й мобільно приймати найрізноманітніші рішення стосовно значної кількості нетрадиційних управлінських задач і завдань, які можуть постати перед ними у власній управлінській діяльності. Для цього майбутній фахівець має набуті сталих здібностей щодо самоактуалізації й самореалізації ще під час навчання у вищому управлінському навчальному закладі, які стануть показниками самоефективності на шляху самовдосконалення його особистості. Саме тому актуальність проблеми самореалізації особистості студента у вищій школі управління не викликає сумнівів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх наукових досліджень щодо змісту, сутності, ознак та особливостей протікання процесу самореалізації особистості студента, що були розглянуті у працях В. Алфімова, Л. Антропової, І. Бережної, А. Белошицького, С. Гармаш, В. Загвязинського, І. Іванова, Л. Користильової, Л. Левченко, Л. Нікітіного, В. Носкова, Д. Райгородського, Р. Серьожнікової, О. Скрипниченко, О. Степанова, Т. Сущенко, К. Тихомирової, В. Топольського, І. Якиманської та інших свідчить, що цей напрям набуває все більшого розвитку, а поняття «самореалізація» широко використовується сьогодні як у науці, так і у повсякденному житті.

Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Відомо, що найбільш повне розкриття здібностей людини можливе лише у суспільнозначущій діяльності. До того ж важливо, щоб здійснення цієї діяльності детермінувалося не лише із зовні (суспільством), але й внутрішньою потребою самої особистості. Проте залишається недостатньо вивченим аспект самореалізації особистості студентів-управлінців у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Формулювання цілей статті. Мета цієї статті полягає у висвітленні теоретичних засадта визначенні сутності процесу самореалізації особистості майбутнього управлінця у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Особливо гостро проблема самореалізації особистості постає в юнацькому віці. Її вирішення здебільшого залежить від рівня освіти як невід'ємного компонента людської культури.

Проблема самореалізації особистості є предметом багатьох досліджень різних часів існування людства. Так, Альфред Адлер, учень З. Фрейда, на відміну від вчителя у своїй теорії акцентував увагу на людському самовизначенні. Він вважав, що люди – креативні, активні і роблять вибір створення, кожна дія яких ціленаправлена і має обумовлене значення. Підхід Адлера – це модель розвитку, яка відмовляється від самої ідеї існування психологічно слабких людей.

Одним із основних визначень в теорії Адлера є соціальний інтерес, особистісне відношення до інших людей, яке включає боротьбу за своє прекрасне майбутнє. Адлер прирівнює соціальний інтерес до ідентифікації та розуміння. Адлер вважає, що тільки коли ми відчуваємо єднання з іншими людьми, ми здатні успішно і без остраху дозволити складні

життєві проблеми. Самореалізація, за Адлером, не індивідуальна, вона може відбуватися тільки у групі, де ми можемо реалізувати наш потенціал, Адлер стверджує, що ступінь успішної взаємодії з оточуючими і турбота про добробут оточуючих є мірою нашої зрілості.

Згідно Карла Юнга, сучасника Адлера та ученя З. Фрейда, саморозвиток людини формується не тільки під впливом минулого, а й під впливом боротьби за розвиток. Частина людської природи постійно розвивається, зростає і рухається у напрямі сбалансованого і закінченого рівня розвитку. Для Юнга особистість визначається тим, що ми собою представляли в минулому, і тим, ким ми хочемо стати. Процес самореалізації орієнтований на майбутнє. Теорія Юнга базується на припущенні, що людина, як правило, рухається у напрямі реалізації чи усвідомлення своїх можливостей. Досягнення індивідуалізації – повністю гармонійної та інтегрованої особистості – це першорядна мета. Для досягнення цієї мети ми повинні дізнатися і прийняти себе у повній мірі такими, якими ми є. Саме такою є самореалізація за Юнгом.

Аспект внутрішньої самореалізації активно досліджували представники гуманістичної психології. Їхній підхід спрямований на реальних людей. Вони вивчають людину якою вона є в житті, а не якою вона виглядає на основі лабораторної ситуації. Прихильники цього підходу розглядають людей як активних творців свого життя, осіб, які вільно вибирають і розвивають стиль свого життя. Увираження змісту поняття особистості ґрунтується на різних критеріальних засадах, таких, як: дотримання загальнолюдських цінностей, цілісність почуттів, духу та тіла, індивідуальний і своєрідний характер навчання, навчання за внутрішньою мотивацією, а також, за потребою особистості вступати у повноцінне спілкування з іншими, навчання в умовах піклування та підтримки.

Психолог А. Маслоу розробив ієрархію потреб, згідно якої, фізичні потреби та потреби у безпеці повинні бути задоволені перш, ніж людина буде реалізовувати свій потенціал. А. Маслоу ввів словосполучення «психопатологія середнього», щоб пояснити, що «нормальні» люди можуть ніколи не ставити теми, ким вони можуть стати. Психолог в якості джерела мотивації у людському житті пропонує ієрархію потреб. Основними є фізичні потреби. Наступна за важливістю – потреба у безпеці та стабільності. Коли задоволені ці потреби, з'являється нова потреба – у приналежності та любові, яка супроводжується потребою у повазі (самоповага та повага зі сторони оточуючих). Тільки після того, як ці чотири групи потреб (фізичні, безпека, любов та повага) задоволені, ми намагаємося самореалізуватися.

А. Маслоу підкреслює, що людина не мотивується всіма п'ятьма групами потреб одночасно. Домінування тієї чи іншої потреби у даний конкретний момент визначається ступенем задоволення решти потреб. Основні характеристики людини, що самореалізується, за А. Маслоу, є самопізнання, свобода, чесність та турбота, довіра та незалежність. [7].

Американський психотерапевт К. Роджерс підкреслював важливість усвідомлення людиною невід'ємної свободи зміни себе, важливість незалежності від думок оточуючих. Він створив свою психотерапевтичну практику на понятті «повністю функціонуючої особистості». К. Роджерс стверджує, що коли люди відкидають зовнішню оболонку і сприймають самих себе, вони рухаються у напрямі відкриття досвіду (вони починають бачити реальність, не спотворюючи її). Вони вірять самим собі і шукають відповіді на питання у самих собі. Вони більше не намагаються стати закінченою, постійною сутністю, усвідомлюючи, що розвиток – це процес. «Такі повністю функціонуючі люди, - пише К. Роджерс, - знаходяться у поточному процесі перегляду свого сприйняття та переконань, так як вони відкриті для нового досвіду».

На відміну від тих, хто припускає, що ми від природи ірраціональні та деструктивні, К. Роджерс втілює віру в людину. З його точки зору люди від природи соціальні та постійно рухаються вперед, змагаються за повне функціонування і настроєні вкрай позитивно. Людям необхідно вірити і, оскільки, вони здебільшого конструктивні та кооперативні, не існує необхідності контролювати їх імпульси агресії.

Отже, згідно з концепціями К. Роджерса та А. Маслоу, люди прагнуть до реалізації своїх сутнісних сил, свого природженого потенціалу [9].

Узагальнення поглядів науковців з проблеми досліджуваного феномена представлені у табл. 1.

На основі аналізу підходів дослідників щодо з'ясування сутності поняття «самореалізація» та теоретичного дослідження проблеми самореалізації особистості, що було представлено у публікаціях С.А. Гармаш [1,2,3,4] ми створили власне бачення з цієї проблеми і дали визначення процесу самореалізації особистості. *Самореалізація* – це процес прояву свого внутрішнього «Я» в цьому світі, яке потребує підтвердження (підтримки від оточуючих, визнання результатів своєї праці).

Реалізація внутрішніх спрямувань, прагнень, відгук внутрішнього із зовнішнім, конструктивне ефективно вирішення проблем та поставлених завдань, спілкування з особами свого рівня – все це складає основу процесу розвитку самореалізації.

Таблиця 1

Сутність самореалізації особистості людини у психології

Основні підходи та теорії		Сутність самореалізації
Назва теорії та дослідники	Основні аспекти дослідження	
<i>Самовизначення особистості А. Адлер</i>	<ul style="list-style-type: none"> • соціальний інтерес; • людське самовизначення; 	Самореалізація, не індивідуальна, вона може відбуватися тільки у групі, де ми можемо реалізувати наш потенціал. Адлер стверджує, що ступінь успішної взаємодії з оточуючими і турбота про добробут оточуючих є мірою нашої зрілості.
<i>Саморозвиток людини в середньому віці К. Юнг</i>	<ul style="list-style-type: none"> • особистість людини (минуле); • орієнтація особистості на майбутнє; • індивідуалізація особистості; • архетипи особистості 	Результат здійснення індивідуалізації, дуже непросто досягаємий - самореалізація. Кінцева стадія розвитку людини припустима лише здібним і високоосвіченим людям.
<i>Ієрархія потреб А. Маслоу</i>	<ul style="list-style-type: none"> • фізичні потреби; • потреба у безпеці; • потреба у любові; • потреба у повазі; • потреба у самореалізації 	Самореалізація - все те, що захоче робити людина, стало маючи все попереднє у оточуючому його суспільстві.
<i>Теорія особистості К. Роджерса</i>	<ul style="list-style-type: none"> • «повністю функціонуюча особистість»; • віра в людину 	Акцентує увагу на концепції “самості”, центром якої є прагнення особистості до актуалізації, збереження і розвиток власних найкращих природжених якостей.

Процес розвитку самореалізації запускає надлишок внутрішньої енергії, яка не вміщуючись у внутрішньому світі людини шукає вихід у зовнішній світ і потребує визнання у оточуючому суспільстві. Приймаючи до уваги факт, що самореалізація для багатьох людей є сенсом життя, можна зробити висновок, що це питання завжди є актуальним. Особливо актуальним воно є для студентів, оскільки молодь саме в цей період життя починає більш

серйозно і свідомо замислюватись над питанням особистісної самореалізації. Поява самосвідомості означає новий етап у розвитку особистості, оскільки стає можливим оволодіння процесом розвитку власної особистості, активне і цілеспрямоване самовиховання.

Схематично процес самореалізації особистості можна представити у вигляді схеми на рис.1.

Головним у розвитку управлінських здібностей є спрямування навчальних зусиль студентів у напрямі від “споглядання” через “інтерес діяча” до “професійного інтересу”.

Спираючись на визначення процесу самореалізації, який протікає як у внутрішньому так і в зовнішньому світі, на певному етапі розвитку особистість може зіткнутися із конкретними бар’єрами, проблемними ситуаціями, які перешкоджатимуть подальшому її розвитку.

Рис. 1. Фактори зовнішнього впливу на процес самореалізації особистості

Причинами зупинки розвитку процесу самореалізації у зовнішньому середовищі можуть бути: фінансові перешкоди, часові, інформаційні, технологічні, невідповідність із оточуючим середовищем, вплив масової культури, автоматизована система навчання. У разі зіткнення із блокуючою ситуацією, людина, після конструктивного розгляду та детального аналізу проблеми, концентрує всю свою увагу на розвитку внутрішнього світу, внаслідок чого відбувається значне просування вперед та можлива переоцінка життєвих цінностей та пріоритетів. Досягнувши певного рівня у своїй підсвідомості, через накопичення енергії, а її надлишок є рушійною силою особистісного прогресу процесу самореалізації у зовнішньому оточенні, людина з легкістю вирішує ситуацію, яка створилася на попередньому етапі саморозвитку.

Висновок. Отже, самореалізація особистості – це усвідомлюваний та суб’єктивно значущий процес розкриття особистістю своїх здібностей та можливостей у діяльності та відносинах. Самореалізація студента як процес припускає: ідентифікацію себе з іншими; відкритість досвіду та його прийняття; різноманітне сприйняття суб’єктом чуттєво-заданих ситуацій.

Процес особистісної реалізації студента-управлінця у вищому навчальному закладі протікає шляхом пошуку власного іміджу. За цей час особистість розвиває свої якості, які їй знадобляться у майбутньому та виробляє власний індивідуальний стиль професійної діяльності та поведінки.

Література:

1. Гармаш С.А. Психолого-педагогічні аспекти особистісної самореалізації майбутнього фахівця-управлінця (стаття) // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. Статей: Вип.. 14. Ч.2. – Ялта: РВВ КГУ, 2007. – С. 184 – 191

2. Гармаш С.А. Творча самореалізація особистості магістра у вищій школі управління (стаття) // Соціально-гуманітарні проблеми менеджменту: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 23 жовтня 2009 року, ДонДУУ, м. Донецьк: «Східний видавничий дім», 2009. – С. 351-357
3. Гармаш С.А. Творча самореалізація особистості майбутнього фахівця як педагогічна проблема (стаття) // Збірник наукових праць ДонДУУ: «Філософські та психолого-педагогічні засади управління»: серія «Філософія, психологія, педагогіка», т. VI, вип. 3. – Донецьк: ДонДУУ, 2007.- С. 122-130
4. Гармаш С.А. Теоретичні питання проблеми самореалізації особистості студента вищого навчального закладу(стаття) Соціально-гуманітарні проблеми менеджменту: Матеріали III Міжнародної наукової конференції. – Донецьк: ДонДУУ, 2006. – Том VI – С. 277-285
5. Закон України «Про освіту» № 1060-ХІІ, із змінами від 11 червня 2008 р.
6. Мещеряков Б., Зинченко В. Большой психологический словарь
7. Никитин Л.Н. Становление студенческого самосознания (стаття) // Вісник ДонНУЕТ ім. М.Туган-Барановського. Науковий журнал. 2007. – випуск 2.
8. Носков В.И. От самопознания к своей профессии. – Донецк: ЯНТРА, 2002. – 250 с.
9. Носков В.И. Студент гуманітарного ВУЗа: проблема личностной самоактуализации. // Практична психологія та соціальна робота. - 2000. - №2. – 440 с.
10. Плахотнік О. В., Безносюк О. О. Виховання студентської молоді в умовах соціокультурного середовища ВНЗ // Н 34 Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія. Випуск 5(155).Частина I. – Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2009. –С. 170-176.

Надійшла до редколегії 25.04.2010

Куркурина Я.Я. Теоретические основы самореализации личности будущего управленца. *В статье представлено анализ концепций учёных по проблеме самореализации личности. Опираясь на последние исследования и публикации была определена сущность понятия «самореализация» личности будущего управленца.*

Ключевые слова: самореализация, личность, студент, высшее учебное заведение.

Kurkurina Y.Y. Theoretical bases of self-realization of person has been generated

In article in question analysis scientist's conceptions of process of self-realisation of the person are defined. Leaning against last researches and publications the concept of self-realization of the person has been generated.

Key words: self-realization, personality, student, institution of higher education.